

Marija Erl-Šafar

Odjel za kulturologiju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

PROSVJETITELJSKA DJELATNOST JOSIPA JURJA STROSSMAYERA

Josip Juraj Strossmayer's Educational Endeavours

Sažetak

U godini obilježavanja 150. obljetnice Akademije (HAZU/JAZU) važno je podsjetiti knjižničarsku javnost na doprinos utemeljitelja Akademije i zagrebačkog Sveučilišta đakovačkog biskupa Josipa Jurja Strossmayera.

U svrhu ovoga rada, istražena je i analizirana građa, kulturno-povijesne činjenice o udjelu Strossmayera u političkom, javnom i kulturnom životu Hrvatske te njegovu doprinosu prosvjeti i kulturi.

Istraživani su i analizirani Strossmayerovi govori, rasprave, korespondencija, znanstveni članci o Strossmayeru, dokumentarij biskupovih suvremenika te tisak.

Svojim načelom „prosvjetom k slobodi“ biskup Strossmayer pokreće i novčano pomaže osnivanje Akademije, Zagrebačko sveučilište i mnoge druge kulturne i obrazovne institucije i društva. Nije samo darivao kulturne institucije i društva u domovini Hrvatskoj, nego je to činio i drugim slavenskim narodima. Čitaonice su šezdesetih godina 19. stoljeća važna povijesna kategorija kulturnog i političkog djelovanja Hrvata i drugih slavenskih naroda koje prepoznaju značaj utemeljenja Akademije i doprinos Strossmayera prosvjetno-kulturnom dignitetu naroda.

Na 150. obljetnicu Akademije (HAZU/JAZU) važno je sjetiti se eminentnog intelektualca, političara i crkvenog dostojanstvenika druge polovice 19. stoljeća. Svojim djelima zabilježio je trajno svoje ime u sjećanje hrvatskog naroda.

Ključne riječi: Josip Juraj Strossmayer, HAZU, zagrebačko Sveučilište, čitaonice.

Summary

On 150th anniversary of the Academy (HAZU/JAZU) the librarian populace should be reminded of the contribution to culture, education and science made by the Academy founder Josipa Juraj Strossmayer.

Bio-comparative method was used to research and analyse the material – the historical and cultural facts - about the part Strossmayer played in Croatian political, public and cultural life, and about his contribution to the enlightenment and culture.

We researched and analysed Strossmayer's speeches, discussions, correspondence as well as scientific papers about Strossmayer, documents belonging to his contemporaries, and the press.

With motto "enlightenment for freedom" Archbishop Strossmayer initiates and finances the Academy, Zagreb University and many other cultural and educational institutions and organisations. He was a benefactor not only to the cultural and educational institutions in his homeland, but also to other Slavonic nations.

For example, in the 1860s the reading rooms were an important category of cultural and political activities among Croats and other Slavic nations.

On the 150th anniversary of the Academy (HAZU/JAZU), it is important to be reminded of this eminent intellectual, politician, and Church dignitary. His deeds are imprinted in the Croats' collective memory.

Key words: Josip Juraj Strossmayer, Croatian Academy of Arts and Sciences, Zagreb University, reading rooms.

Uvod

Biskup Josip Juraj Strossmayer ostavio je značajan trag u hrvatskoj povijesti i kulturi u drugoj polovici 19. stoljeća o čemu postoji opsežna arhivska građa i literatura. Znanstveni interes za Strossmayera i njegova djela nije prestajao, organizirani su znanstveni skupovi, projekt Corpus Strossmayeranum, tiskani zbornici.¹

¹ U Osijeku je koncem dvadesetog stoljeća pokrenut veliki znanstveni projekt Corpus Strossmayeranum na Pedagoškom fakultetu, danas Filozofski fakultet u Osijeku. U okviru ovog projekta Pedagoški fakultet Osijek uz pokroviteljstvo JAZU Zagreb organizirao je 1990. godine veliki međunarodni znanstveni skup *O Josipu Jurju*

Upravo je Strossmayer bio pokretač i pokrovitelj nacionalne misli i kulture. Načelom „*prosvjetom k slobodi*“ i „*sve za vjeru i domovinu*“ pokreće i novčano pomaže osnivanje Akademije/JAZU te poklonivši joj svoju zbirku umjetnina, osniva se i akademijina Galerija. Strossmayer novčano pomaže i osnivanje zagrebačkog Sveučilišta, koje je uz Akademiju "najjače uporište za razvoj znanstvene misli i školstva u Hrvatskoj"², a pomaže i osnivanje mnogih drugih kulturnih, obrazovnih institucija i društava i sakralnih spomenika. Također i "sama hrvatska književnost može bez imalo rezerve stajati pri izjavi kako *od Augusta Šenoa dalje, teško je naći hrvatskoga književnika koji od Strossmayera nije dobio pomoć, ako mu se obratio*"³. Narodno zajedništvo slavenskih naroda uspostavljeno putem kulture i prosvjete trebalo je biti jamstvo pune emancipacije južnoslavenskih naroda i to ne samo unutar Habsburške Monarhije. Nije samo podržavao i darivao kulturne institucije i razna društva u domovini Hrvatskoj, nego je to činio i drugim slavenskim narodima Slovincima, Srbima i dr. Hrvatskoj je pridavao ulogu političkog središta oko kojeg bi se okupile južnoslavenske zemlje Habsburške Monarhije te ulogu kulturnog središta svih južnoslavenskih naroda. Zbog toga, pomažući materijalno, omogućavao je osnivanje najviših kulturnih institucija i znanstvenih institucija želeći da to budu institucije za sve južnoslavenske narode. Hrvatska je za njega bila posrednik u europeizaciji južnoslavenskih zemalja (...) ⁴.

Rođen u Osijeku (1815. godine), Slavonac, Hrvat po opredjeljenju, umro je 1905. godine u Đakovu, gdje je i sahranjen u kripti svoje Đakovačke katedrale. ⁵

Strossmayeru posvećen 175. obljetnici biskupova rođenja i 85. obljetnici smrti. Slijedili su jubilarni znanstveni skupovi HAZU iz 1995., međunarodni Akademijin skup iz 2005. godine u Zagrebu i Đakovu pa jubilarni znanstveni skup *Hrvatska-Ekumenizam-Europa* u Krakovu iste 2005. godine, kao i osječki znanstveni skup o *Strossmayeru kao velikom županu Virovitičke županije* iz 2006. godine i dr. Tiskano je više zbornika sa znanstvenih skupova *Zbornik radova o J. J. Strossmayeru.* / glavni urednik Ivo Padovan. Zagreb : HAZU, 1997.; *Međunarodni znanstveni skup Josip Juraj Strossmayer : zbornik radova.* / urednik Franjo Šanjek. Zagreb : HAZU, 2006.; *Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera : zbornik radova / urednik Stanislav Marijanović.* Sveučilište J. J. Strossmayera, Filozofski fakultet, 2008.

² Redžepagić, Jašar. Doprinos Josipa Jurja Strossmayera razvitku školstva i prosvjete u Hrvatskoj. // *Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera : zbornik radova / urednik Stanislav Marijanović.* Osijek : Sveučilište J.J.Strossmayera, Filozofski fakultet, 2008., str. 299.

³ Brešić, Vinko. Strossmayerovo mecenatstvo. // *Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera : zbornik radova / urednik Stanislav Marijanović.* Osijek : Sveučilište J.J.Strossmayera, Filozofski fakultet, 2008., str. 598.

⁴ Stančić, Nikša. Strossmayer u kontekstu hrvatske i europske politike. // *Međunarodni znanstveni skup Josipa Jurja Strossmayera : zbornik radova.* Zagreb : HAZU., 2006., str. 45, 35-50.

⁵ Osnovnu školu i Franjevačku gimnaziju završava u Osijeku, studij filozofije u đakovačkom sjemeništu. Želja za višim obrazovanjem vodi ga u Peštu gdje je nakon svršenog sjemeništa 1834. godine doktorirao iz filozofije, a zatim nastavlja put u Beč na teologiju, gdje polaže i doktorat iz teologije. Ovaj doktor filozofije i teologije u đakovačkom je sjemeništu od 1842. godine do 1847. predaje nekoliko predmeta.

Strossmayer je vrlo rano prepoznat po svojoj oštroumnosti i obrazovanju. Poznavatelj klasične kulture, nekoliko stranih jezika, vrsni predavač i govornik, svoju predavačku aktivnost započinje u Đakovu, a nastavlja u Beču, gdje postaje jedan od trojice rektora svećeničkog odgojnog zavoda sv. Augustina. Uz ostalo, na sveučilištu je predavao kanonsko pravo, ali i djelovao kao dvorski kapelan. U svojim kontaktima s političkim čelnicima Monarhije jasno je iskazivao svoje poglede na mogućnost boljeg položaja slavenskih naroda i Hrvata u tadašnjoj Monarhiji čime se odrekao mnogih visokih položaja u središtu Carevine. Carsko imenovanje Josipa Jurja Strossmayera za biskupa Bosansko-djakovačkog i sriemskog 1849. godine, odjeknulo je s ushićenjem u Hrvatskoj. Strossmayer je ostao u sjećanju svojega naroda kao hrvatski dobrotvor, njegov najveći mecena, kulturni preporoditelj, briljantan govornik Prvoga vatikanskog koncila, humanist širokih vidika, veliki knez Crkve i zatočnik južnoslavenske sloge i razumijevanja.⁶

1. Biskup Strossmayer, političar, mecena

U prvim godinama biskupovanja i vremenu apsolutizma Strossmayer se posvetio crkvenim pitanjima. Vrijeme Bachove diktature nije bilo prikladno za javno političko djelovanje, no biskup se ne ustručava da u to vrijeme službenom okružnicom preporučuje dekanima i župnicima svoje dijeceze pjesničke knjige hrvatskih pjesnika. Tako 1850. godine preporuča knjige Ignjata Đurđevića i Junija Palmotića⁷.

Posebnom okružnicom 1851. godine preporučio je svećenstvu i Vukov *Rječnik* koji je pomogao i izdati. Također je prikupio i na stotine srpskih pjesama sve s ciljem „da braću zbliži, a ne zavadja.“⁸

Najznačajniji period njegova djelovanja jest razdoblje nakon pada Bachova apsolutizma 1860. godine. Uvažen i cijenjen, jedan je od izabranih koje car Franjo poziva u Beč na pojačano Carevinsko vijeće 1860. godine „braneć ondje jednakom odvažnosti dom i rod (...) jer i mi imamo osim zajedničke historije svoju posebnu (...) imamo i historiju

⁶ Sirotković, Hodimir. Život i djelo đakovačkog biskupa J.J.Strossmayera. // Međunarodni znanstveni skup J. J. Strossmayer : zbornik radova. Zagreb : HAZU, 2006., str. 33.

⁷ Jelčić, Dubravko. Josip Juraj Strossmayer i hrvatska književnost. // Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera : zbornik radova. / urednik Stanislav Marijanović. Osijek : Sveučilište J. J. Strossmayera, Filozofski fakultet, 2008., str. 377.

⁸ <Cepelić, Milko> ; Pavić, Matija. Josip Juraj Strossmayer-Biskup bosansko-djakovački sriemski : god.1850-1950: posvećuju mu svećenstvo i stado prigopdom njegove pedesetogodišnjice biskupovom. U Đakovu 9. rujna 1900. Zagreb, 1900-1904., str. 377.

dičnu i slavnu.“⁹ Razvijao je veliku političku aktivnost u Carevinskom vijeću, Banskim konferencijama, Hrvatskim saborima. Glas Strossmayerov čuo se i u proširenom Carevinskom vijeću, no taj glas nije bio isključivo namijenjen samo za hrvatski narod nego i drugima u Carevini. Tako 22. rujna 1860. godine „digao je prvi biskup tada već ugledni glas da se Slovincima, tom vrlo čestitom narodu dade u njegove škole slovenski jezik i da se taj jezik od svakoga poštiva.“ Nije dugo potrajalo i celjska gimnazija je uvela slovenski jezik kao obilgatni već početkom jeseni 1860. godine.¹⁰

Uz veliki broj hrvatskih književnika, kulturnih i obrazovnih institucija, novčanu pomoć dobila su i braća Miladinov. Glas o Strossmayerovom zagovoru Slavena u pojačanom Carevinskom vijeću došao je do Konstantina Miladinova, rodom iz Makedonije, koji je dobio pomoć biskupa za izdavanje bugarskih narodnih pjesama i koje su objavljene sredstvima biskupa.¹¹

Još 10. prosinca 1860. godine na trećoj banskoj konferenciji Strossmayer šalje svoje zakladno pismo naslovljeno na bana Ivana Šokčevića, u kojem polaže svoj prvi prinos od 50 tisuća for. za osnivanje Akademije u Zagrebu. To je bila prva akademija u slavenskom svijetu, a biskup je ovim činom prvi među Hrvatima. Svoje zakladno pismo započinje znamenitim riječima: "Narodna knjiga je i glavni plod duha svakoga i glavno promicalo njegova razvitka; pače u nesretnih okolnosti javnoga života i jedino sidro, koje od propasti čuva."¹²

Ugled kojeg je biskup uživao u svojoj dijecezi i među građanstvom, pogotovo nakon njegove velike aktivnosti oko osnivanja Akademije i položene zaklade, odrazio se i na ustoličenje biskupovo za velikog župana 11. veljače 1861. godine u Osijeku do tada neviđenim sjajem. "Car je tajnog savjetnika biskupa đakovačkog Josipa Jurja Strossmayera imenovao za Velikog župana Virovitičke županije „svojim ručnim pismom od 5. siečnja 1861.“ Svoje ustoličenje biskup je obogatio gestom dobročinitelja te je darivao društva i institucije među kojima su gimnazije u Sinju, Osijeku, Zagrebu te Matica srpska u Novom Sadu, a o tome pisalo se u *Pozoru* 13. veljače 1861. godine.¹³

⁹ Smičiklas, Tadija. Nacrt života i djela J. J. Strossmayera i izabrani njegovi spisi : govori, rasprave i okružnice. Zagreb : JAZU, 1906., str. 42.

¹⁰ <Cepelić>, Milko. Nav. dj., str. 762.

¹¹ Smičiklas, Tadija. Nav. dj., str. 87.

¹² <Cepelić, Milko>; Pavić, Matija. Nav. dj., str. 426.

¹³ Darivanje biskupa povodom ustoličenja za Velikog župana: 5000 for. za glagolitičko sjemenište u Dalmaciji; 1000 for. gimnaziji u Sinju u Dalmaciji; 1000 for. društvu za podporu siromašnih učenika gimnazije u Osijeku; 1000 for. isto tako gimnaziji zagrebačkoj; 500 for. Matici srpskoj u Novom Sadu: 100 dukata u zlatu mirovinskoj

Na crkvenom planu impresionirao je crkvenu i svjetsku javnost istupanjem na Vatikanskom koncilu (8. prosinca 1869. do 18. srpnja 1870.). U tom vremenu razvijao je i misao pomirenja Zapada i Istoka, misao unije pravoslavnog slavenstva s Rimom. Odjeci Vatikanskog koncila odrazili su se na povezanost Strossmayera s inozemnim krugovima koje je fascinirao svojom odlučnošću i širinom pogleda.¹⁴

Osim crkvenih pitanja, Strossmayerova je preokupacija usmjerena na kulturu i prosvjetu. Prije svega se to odnosi na osnivanje Akademije, 28. srpnja 1867. godine i zagrebačkog Sveučilišta, 19. listopada 1874. godine. Za osnivanje ovih institucija, Strossmayer je darovao svakoj pedeset tisuća forinti - Akademiji 1860. godine, a Sveučilištu 1866. godine. Također, Akademiji daruje zbirku slika starih majstora, koja postaje temeljem akademijine odnosno Strossmayerove Galerije otvorene 1884. godine, podržava otvaranje Knjižnice i Arhiva JAZU, kao i niza škola, dajući tisuće stipendija, stalno pomažući JAZU, mnoga društva i ustanove. Izgrađeni su i sakralni objekti među kojima dominira njegova đakovačka katedrala, dovršena 1882. godine, u čiji se mir povlači zadnjih godina svojega života.¹⁵

2. Recepcija javnosti o utemeljitelju 'dva svjetionika' Akademije i Sveučilišta

Na kulturno-znanstvenom planu đakovački se biskup angažirao oko osnivanja Akademije kojoj je temelj "udario" 10. prosinca 1860. godine svojim prilogom od 50.000 for.

O utemeljenju Akademije vijest se brzo proširila i odjeknula s ushićenjem i odobravanjem ne samo hrvatskih, nego i drugih slavenskih naroda, među kojima je veći broj mladih školaraca, institucija, društava i čitaonica. Svoju radost utemeljenja buduće slavenske Akademije mnogi iskazuju imenovanjem biskupa Josipa Jurja Strossmayera svojim počasnim članom.

Na devetoj sjednici sabora godine 1861. dana 29. travnja Ljudevit Vukotinović iznio je prijedlog, da se predmet utemeljenja Jugoslavenske akademije, stavi pod zaštitu

zakladi županije virovitičke; 200 for. bogcem u Osijeku; 50 for. bogcem u Đakovu. Svim negdašnjim podanicima svojim oprostito je 10% njihovoga duga, a siromašnima sav dug.

¹⁴ Koščak, Vladimir. Uloga prosvjete i kulture u javnoj djelatnosti J. J. Strossmayera. // Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera : zbornik radova. / urednik Stanislav Marijanović. Osijek : Sveučilište J. J. Strossmayera, Filozofski fakultet, 2008. Str. 267-268.

¹⁵ Smičiklas, Tadija. Nav.dj., str. 89-98.

Sabora i da se imenuju dva odbora, jedan koji će izraditi osnovu i pravila za Akademiju, a drugi, koji će rukovoditi prispjevajuće milodare.

Na istoj sjednici 29. travnja 1861. u svom govoru o Akademiji i Sveučilištu biskup Strossmayer iskazuje „*Jednodušni uzklik uzhićenja, kojim akademiju znanosti pozdravljate, uvjerenje je; da je plemenita želja i namjera ova narodu svemu, da je svim nam upravo iz dna srca i ljubavi proistekla (...) da je u svih nas sveta dužnost oskudnoj i siromašnoj domovini našoj u pomoć priteći; (...) Akademija znanosti će, ako Bog da, narodnoj knjizi onu slogu i ono jedinstvo pribaviti, koja još kod izobraženih germanskih i romanskih naroda vlada i koja je jedina poluga višega razvitka narodnoga izobraženja (...)“* Ako misli akademija znanosti procvasti, tada je nužno, da se za nju u sveučilištu otvori sjemenište mladih ljudi, koji bi se za višu duševnu radnju udesili i osposobili. Tkogod strani amo dodje, znajući, da je u Zagrebu sjedište akademije znanosti, ni malo dvojiti neće, da je tu ujedno i sjedište sveučilišta; tako su te dvije ideje, ta dva zavoda jedan s drugim usko spojena.“¹⁶

Oduševljeni odzivi u široj javnosti na vijest o utemeljenju Jugoslavenske akademije, ali i Sveučilišta, izražene su mnogim javnim zahvalnicama upućenim biskupu Josipu Jurju Strossmayeru koje list *Pozor* pomno prati i objelodanjuje.

Pismo zahvale i ushićenja potpisalo je osamdesetdva đaka na c. kr. bečkom sveučilištu rodnom iz Hrvatske, Istre i Dalmacije, Slovenije, Srbije i Bugarske te uputili biskupu 4. siječnja 1861. godine iz Beča : "Kako živo ste s tim naša serca razveselili, nemoremo popisati, na vijest o utemeljenju akademije(...)" Pismo odgovora biskupa Strossmayera u cijelosti je objavljeno u *Pozoru* "Dočim se tim javno zahvaljujem vrloj jugoslavenskoj mladeži, što dostojno ocieni važnost akademije znanostih za naš narod, kojoj je onomadne temelj postavljen(...)." U Zagrebu dne 17. siječnja 1861.¹⁷

Narodnom češkom muzeju na izboru za svoga počasnoga člana Strossmayer se 18. travnja 1861. godine zahvaljuje riječima "Uzajamnost slovjenska je velika misao, koju tekar naš viek začeti mogaše. Ona jedina bude u stanju sačuvati od propasti i manje grane našega plemena. Mi Jugoslovjeni, a navlastito mi Hrvati, pozornim okom pratimo duševni razvitak svoje braće Čehah. U njihovu napredku i svoj vidimo. Primite dakle u ime slovjenske književne uzajamnosti ovo tisuću forintah, što ih češkomu narodnomu muzeu u podporu šaljem." ¹⁸

¹⁶ Govori o Akademiji i Sveučilištu govoren u Saboru 29. travnja 1861. // Nacrt života i djela biskupa J.J. Strossmayera. / Tadija Smičiklas. Zagreb : JAZU, 1906., str. 129-134.

¹⁷ *Pozor*, 2, 17, 1861., str. 39.

¹⁸ *Pozor*, 297, 27. travnja 1861., str. 215.

Svoju zahvalnicu uputili su utemeljitelju Jugoslavenske akademije „koncem školske godine“ i zagrebački đaci. Biskup, „njihov velikodušni prijatelj poslao im je 200 for.; 100 for. gimnazijalcem, a 100 for. pravoslavcem, da s njimi uprave kako znadu.“¹⁹

Pozor izvješćuje, da Požeška županija na svojem zasjedanju 20. do 23. veljače 1861. godine zaključuje, da se po jednoj deputaciji biskupu izrekne zahvalnost na njegovu veledušnom daru, kojim je položio temelj za jugoslavensku akademiju.²⁰

Brzjavna vijest *Pozora* iz Osijeka 24. ožujka 1861. izvješćuje da je „Općinsko vijeće osiečko odlučilo poslati zahvalnicu preuzvišenom g. biskupu Strossmayeru zato što je utemeljio jugoslavensku akademiju znanosti.“²¹

Vizionarske riječi uputili su u svom pismu u svibnju 1861. godine đaci Varaždinske gimnazije, koji navode da je biskup "proslavio ime hrvatsko na široko i daleko po svietu, tako da nas s tebe i po tebi počеше poznavati i ini narodi. Narodnim su zavodom uzdržavatelj, knjige narodne podupiratelj, a vrh svega borac za pravdu i istinu, promicatelj prosviete izobraženosti (...)"²².

Zagrebački pravnici poslali su ushićeno zahvalnicu preuzvišenom g. biskupu Josipu Jurja Strossmayeru 16. svibnja 1861. godine "ipak su se naša mlada srca najviše time zaniжела, što je vaša preuzvišenost prva i misao zamislila i bacila klicu akademije znanostih, a najpače sveučilištu jugoslavenskomu(...)"²³.

"Pisma zahvale srbske mladeži u Parizu na viest o utemeljenju akademije jugoslovenske u Zagrebu otposlana je iz Pariza 20. travnja 1861²⁴; iz Rijeke Kr. riečka gimnazija, 29. svibnja 1861. „Silnomu nagonu nije odoljeti, nije smoći žarkoga plamena! Djetinjsko nam pouzdanje grudi širi, spomen tvoje u nas jošte nečuvene zasluge za mili nam rod živo ga potpaljuje a pero se u ruku natislo, da ti objavi bar nješto o našem beskrajnom štovanju, o našoj sinovskoj ljubavi(...)"²⁵ ; *Javna zahvalnica* preuzvišenom, presvietlom gospodinu Josipu Jurju Strossmayeru o utemeljenju sveučilišta zahvaljuju zastupnici vojničke krajine u Zagrebu 10. lipnja 1861.²⁶

¹⁹ *Pozor* 2, 251, 30. listopada 1861., str. 568.

²⁰ *Pozor*, 2, 53, 5.ožujka 1861.

²¹ *Pozor*, 70, 20.ožujka 1861.,str.152.

²² *Pozor*, 110, 14.05.1861, str. 242.

²³ *Pozor*, 116, 22.05.1861, str. 254.

²⁴ *Pozor*, 2, 116, 22.05.1861, str. 254.

²⁵ *Pozor*, 2, 125, 3.lipnja 1861, str. 271.

²⁶ *Pozor*, 137,10.06.1861, str. 300.

Nisu svi iz tog vremena mislili isto o biskupovom prinosu hrvatskoj prosvjeti i kulturi, jer nakon što su đaci sjemeništa biskupije zadarske u Dalmaciji zahvalnicu poslali preuzvišenom gospodinu biskupu Strossmayeru, „*upravitelj rečenog sjemeništa bi skinut s mjesta ravnatelja a neki đaci izgnani iz sjemeništa. Preuzvišeni gospodin prabiskup zadarski na saboru dalmatinskom pokazao je javno i dovoljno koliko je protivan pridruženju Dalmacije s Hrvatskom*“. Ovu političku „zaslijepljenost“ popratio je riječima Pozor: „*Ali – akademija - nije sjedinjenje političko(...)*“.²⁷

2.1. Čitaonice središta kulturno-prosvjetnog života

Čitaonice su djelovale širenjem prosvjete i kulture, njegovanjem narodnog jezika i nacionalnog bića, odupiranjem ponijemčavanju, potrebom za uzajamnosti s "braćom slavjanskom" i prepoznavanjem značaja biskupovih aktivnosti na području prosvjete i kulture slavenskih naroda. Biskup Strossmayer, kao političar, rodoljub i promicatelj zajedništva slavenskih naroda prepoznaje značaj čitaonica u kulturnom, društveno-političkom životu i nacionalnoj emancipaciji te pomaže financijski mnogim čitaonicama u Hrvatskoj i Sloveniji.²⁸

Vijest o osnivanju slavjanske Akademije i biskupov financijski doprinos utemeljenju Akademije proširio se preko granica Save, Sutle sve do Vltave. Čitaonice u Mariboru, Gorici i Škofjoj Loki postaju perjanice slovenskog naroda u imenovanju biskupa Strossmayera počasnim članom prepoznajući značaj osnivanja Akademije. Hrvatsku javnost izvješćuje *Pozor* 8. ožujka 1862, da „*Novice*“ slovenski list priobćuje pismo njegove preuzvišenosti gospodina biskupa đakovačkog, što ga je otposlao iz Đakova, dne

²⁷ *Pozor*, 2,165, 20. srpnja 1861, str. 390.

²⁸ Strossmayer je darovao čitaonicama: Godine 1861. narodnoj čitaonici u Osieku 1000 for., riečkoj g. 1862. 100 for. g.1863. spljetskoj 100 for., onoj u Dobroti 100 for.,god. 1864. narodnoj čitaonici u Dubrovniku 400 for., u Zagrebu 100 for., u Kotoru 150 for.,; god.1865. budvanskoj 100 for., u Bistrici 50 for. i u Lošinju. Godine 1867. čitaonici u Kastvu 100 for., g. 1868 u Jelsi 100 for., i u Sinju 100 for., g. 1871 čitaonici u Pulju 100 for., starokaštelanskoj 100 for., i senjskoj 100 for.,. Godine 1875. nar. Čitaonici u Baškoj na Krku 50 for., u Starom gradu 50 for., skupštini narodnog posiedla na Milni 50 for., i čitaonici na trsatu 50 for.,.Napokon g. 1895. hrvatskoj čitaonici u Osieku 100 for. // <Cepelić, Milko>; Pavić, Matija. Nav. dj., str. 930.

Posebno je biskup darovao velikom broju čitaonica u Sloveniji: g.1862. čitaonici goričkoj, čitaonici mariborskoj, narodnoj čitaonici celjskoj, narodnoj slovenskoj čitaonici u Trtah darovao je svakoj po 100 for. u godini 1862. Iste godine čitaonici u Škofjoj Loki darovao je 50 for., G. 1863. čitaonici u Kranju 50 for., g.1866. čitaonici u Sevnici 50 for., čitaonici na vranjskem i čitaonici u Zaveću po 50.for. Godine 1867. čitaonici u Novom mjestu i čitaonici u Metliki po 100 for.; godine 1868. čitaonici u Lutomeru 100 for., godine 1871. čitaonici na Laškem trgu 50 for.,g. 1884. slov. Čitaonici u Gorici po drugi put 100 for., i god. 1899. čitaonici u Šiški 50. for. // <Cepelić,Milko>; Pavić, Matija. Nav. dj., str. 932.

4. veljače 1862. godine novoustrojenoj čitaonici mariborskoj, kad ga Mariborska čitaonica imenova začasnim svojim članom. „*Za uspješnje književnoga napretka među milom braćom slavenskom u Mariboru, koji me začastnim članom narodne svoje čitaonice imenovaše, šaljem priloženu svotu od 200 for. a. v. i želim slavnom tom zavodu svako dobro i blagoslov božji bez koga neima nikakva napredka. Uostalom društvu čestitam uvijek srdačno odan ostajem, Strossmayer, biskup*“²⁹.

U Osijeku 28. travnja 1862. godine "stupila je u život Narodna čitaonica". Toga dana oprostio se i veliki župan Virovitičke županije Strossmayer sa svojim županstvom. U poslijepodnevnim satima istoga dana održana je sjednica osiečke čitaoničke skupštine kojoj je nazočio biskup, pokrovitelj primljen s ushićenjem nazočnih "svih stališa". Uzvrćajući radosnim srcem ovo pokroviteljstvo, svečano je biskup Josip Juraj Strossmayer otvorio Čitaonicu uz proglašenje Pravila čitaonice, posebno istaknuvši značaj pučke književnosti koju treba podupirati i koja je jedna od najglavnijih zadaća svake Čitaonice. Čitaonici je poklonio 1000 for.³⁰ "nije li ovo opet jedan od onih mnogobrojnih dokazah da njegovo odprto i iskreno srce uvijek i vazda jednakom mjerom kuca za domovinu i slavjenski naš narod."³¹

„Sredinom 1860. Narodna čitaonica Riječka obilježila je stotu obljetnicu Andrije Kačića Miošića kojemu je prigodom od prisutnih prikupljena 7.100 for. za jugoslavensku akademiju u Zagrebu“. Posjeta Strossmayera Rijeci prigodom posvete zastave Riječke županije 25. svibnja 1862. godine na Grobničkom polju zapisano je da je „Društvo 1862. g 23. i 24. svibnja posjetio biskup J. J. Strossmayer“. Narodnu čitaonicu riječku daruje biskup 1862. godine s 100 for., a Narodna čitaonica riječka prigodom proslave tisućite obljetnice sv. Ćirila i Metoda 1863. godine, imenuje počasnim članovima Josipa Jurja Strossmayera i Franju Račkog.³²

Slovenske čitaonice u Gorici i u Škofjoj Loki ne zaostaju za Mariborskom čitaonicom imenujući biskupa *častnim* članom. U *Povelji* biskupu Strossmayeru Gorička čitaonica navodi da ju je na imenovanje biskupa svojim častnim članom 28. prosinca 1862. godine ponukalo „(...)što se že davno sluje njegovo prečastito ime ko milo solnce, ki ogreva

²⁹ Pozor, 3,56, 1862, str.123.

³⁰ Iz popisa darovanja čitaonicama navodi se 1861 kao godina financijske potpore. // <Cepelić, Matija> ; Pavić, Matija. Nav. dj. str., 930.

³¹ *Pozor*, 3.god.105, 7.05.1862, str. 303.

³² Gradska knjižnica Rijeka : 1849-1930-1962-2000. / glavna urednica Tatjana Aparac-Jelušić. Rijeka : Gradska knjižnica, 2000., str. 42-43.

jugoslovansko književnostr; davno že se je navadil narod slavjanski njega ko ščit slavjanske omike ceniti; Vi preuzvišeni vladika-naglašuje povelja- ste temelj položili duševni slogi južnih Slovanov, po kateri toliko hrepenimo; z Vašim imenom izražujemo tudi mi Slovenci že davo to, kar nam je najbolj sveto, kar nam je najbolj pri srcu(...)“ Biskup je tu počast sa zahvalnošću primio znajući da je upravo Gorica izložena ne samo niemstvu nego i talijanstvu. U Zahvalnici Goričkoj čitaonici 12. veljače 1863. godine Strossmayer piše: *Mi Hrvati sve pojave narodnoga života kod braće i prvih naših susjeda Slovenaca bratskim srcem i onim čvrstim uvjerenjem pratimo, da svaki vaš korak napred i nama je koristan, upravo tako, kao što je svaki naš napredak i vama probitačan. Što je božjim i prirodnim zakonom potvrđeno, tomu se ni jedna sila oprieti ne može. Od Boga i prirode je, da smo jedan narod i da nam jedna te ista budućnost predstoji. Nas ljubav k vama vuče, vas srce nuka, da se na nas ogledate i k nama težite; a ako je to ikomu na svijetu zazorno, znati bi imao, da srce i ljubav samo od Boga i sviesti zapovjedi prima, nipošto pako od ljudske samovolje, koju vatra ne trni, nego podtiče.*³³

2. 2. Novčani prinesci za Akademiju

Svojim utemeljenjem Akademije potaknuo je Strossmayer mnoge domoljube na priloge za Akademiju Sabor trojedne kraljevine nastojao je „ovjekovječiti imena domoljubnih muževah, oblastih i korporacija“ što su za utemeljenje akademije priložili(...) Imena, mjesta i iznosi revnosno su zapisani. Tako se vidi da je iznos Strossmayerov od 50.000 for. 'narastao' na 58.200 for, a popis navodi mnoga poznata politička, crkvena, prosvjetna imena toga vremena, gradove i dr.³⁴

Osim pisama javnih zahvala i imenovanja Strossmayera počasnim članom od mnogih društava, čitaonica, i dr. za utemeljenje jugoslavenske akademije uslijedili su i novčani prinesci koje *Pozor* redovno prati i izvješćuje javnost.

Sredinom 1860. godine Narodna čitaonica Riječka obilježila je stotu obljetnicu Andrije Kačića Miošića kojemu je prigodom od prisutnih prikupljena 7.100 for. za jugoslavensku Akademiju u Zagrebu.³⁵ Općina obrovačka u Dalmaciji poslala je 100 forinti uz pismo:“(…) Pojam velikoga jugo-slavjanskoga mecenata o ustanovljenju akademije znanostih u Zagrebu tronu i našu varošicu... neimajući posebnih znamenitih

³³ <Cepelić, Milko> ; Pavić, Matija. Nav. dj., str. 780.

³⁴ Spisi saborski 1861, sv.I. Nav.dj., str.134-138.

³⁵ Gradska knjižnica Rijeka. Nav.dj., str. 42.

posjedovanjima, lahko pođe za rukom sakupiti u takovu, toli plemenitu i toli svetu svrhu(...)"³⁶ Đakovčani su sakupili 628 forinti te javljaju: "Dne 31. siečnja imali smo ovdje na korist jugoslavenske akademije sjajni narodni ples, na kojemu su sve vrsti stanovništva zastupane bile"³⁷.

U prinescima na jugoslavensku akademiju upisuju se i Karlovčani. Autor članka napominje: "Kad se mogoše siromašni učitelji, župni pomoćnici i župnici kotara Karlovačkoga (...) obvezati, da će u deset godina dati 1000 forinti, gdje otpada na jednoga 5 forinti na godinu, nebi li plemeniti ovaj čin sledili i drugi školski kotari i drugi bolje stojeći otačbenici?"³⁸

Svoj novčani prilog Akademiji upućuju i Slovenci, „ Za Akademiju su svoj novčani prilog dali mnogi rodoljubi Hrvati ali i „rodoljubi u Kranjskoj (Sloveniji) koji su skupili 1.100 forinti te rodoljubi u ostalim dijelovima Slovenije 74 forinte“³⁹

U *Pozorovim* Prinescima zabilježen je i prilog „U Pragu učeći Slovenac opet...10 for.“⁴⁰

Preuzvišeni biskup đakovački i utemeljitelj Akademije jugoslavenske Josip Juraj Strossmayer poslao je po svojoj biskupiji, kako navodi Pozor od 17. siječnja 1862. godine, poziv svećenstvu da doprinosi za Akademiju jugoslavensku i moli svećenstvo da svojim uplivom utječe na imućnije svjetovnjake za istu rodoljubivu darežljivost.

³⁶ *Pozor*, 2,49, 28.veljače 1861., str. 112.

³⁷ *Pozor*,2,49,28.veljače 1861, str. 112

³⁸ *Pozor*, 2,54,6.03.1861, str.121.

³⁹ Szabo, Agneza. Biskup J. J. Strossmayer i ostali utemeljitelji JAZU u Zagrebu 1860-1867. // Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo J. J. Strossmayera : zbornik radova. / urednik Stanislav Marijanović.Osijek : FF, 2008., str. 395.

⁴⁰ *Pozor*, 2,65,19.03.1861, str. 144.

3. Biskupova pomoć književnicima, izdavaštvu, kulturnim institucijama, otkup knjižnica

Veliku pomoć ukazivao je biskup za tiskanje djela (izabranih, sabranih, pojedinačnih), primjerice od Kanavelovićeve *Svetog Ivana*, (Osijek, 1858.) do Jurkovićevih *Izabranih djela* ili Kurelčeve *Fluminensie* (Zagreb, 1862.)⁴¹

O svom trošku (1500 for) izdao je biskup zbirku bugarskih narodnih pjesama koje su dva brata, Dimitrije i Konstantin Miladinov, rodom iz Makedonije, sabrala najviše 'po svojoj tužnoj Macedoniji kraju Ohridskom'. Nije samo biskup tiskao ove pjesme nego je njegovo tromjesečno gostoprimstvo koristio Konstantin u Đakovu pripremajući i prevodeći pjesme s grčkog na slavensko pismo.⁴² Uz pomoć biskupa tiskane su i knjige za puk i mladež Blaža Mordošića i Vilima Korajca. On je namirio sav trošak oko tiska knjige "Šimun Posavac" i prijevod crkvene povijesti od Keppa (1862.). Financirao je biskup i Theinerovo sabiranje i izdavanje povijesnih spomenika Južnih Slavena Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia", Tom 1. izašao je u Rimu 1863., a drugi u Zagrebu 1875. Za ovaj veliki izdavački projekat izdao je biskup 7000 for.⁴³

U svrhe književne potpore književnicima treba navesti primjerice pomoć Janku Jurkoviću 1862. godine, Matiji Mrazoviću u novinarske svrhe Narodnom listu u Zadru, štamparima za razna izdanja književnih i povijesnih djela, Mariji Jurić Zagorki 1900. godine pomoć za tiskanje „Roblja“. Autori monografije *Josip Juraj Strossmayer-Biskup bosansko-djakovački sriemski* zapisali su, da je U razne kulturne svrhe izdao je pozamašnu svotu od 18.555 for.⁴⁴

Biskup Strossmayer izdvojio je značajna sredstva (5.000 for.) 1868. godine za otkup knjižnice poznatog i zaslužnog hrvatskog historiografa i bibliografa Ivana Kukuljevića. Za povijest i književnost južnih Slavena bila je to najznamenitija knjižnica od dvanaest tisuća primjeraka knjiga sakupljenih po Hrvatskoj, Dalmaciji i Slavoniji.

⁴¹ Brešić, Vinko. Strossmayerovo mecenatsvo. // Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera : zbornik radova. / urednik Stanislav Marijanović. Osijek : Sveučilište J. J. Strossmayera, Filozofski fakultet., str. 598.

⁴² Pozor, 2, 11, 14. siječnja 1861., str. 25.

⁴³ Korespondencija Rački-Strossmayer. / uredio Ferdo Šišić. Zagreb JAZU, 1928, sv. I, str. 6.

⁴⁴ <Cepelić, Milko> ; Pavić, Matija. Nav. dj. str., 931.

Knjižnica je bila i temelj Arhivu u kojem su se osim arhivske građe Kukuljevićeve knjižnice našle arhivske zbirke Antuna Mihanovića, grofova Keglevića, Radoslava Lopašića.⁴⁵

Iz zapisnika glavne godišnje skupštine Narodnoga zemaljskoga glazbenoga zavoda u Zagrebu, održavane 25. studenog 1861. godine, a iz paragrafa 2. iz izvješća ravnateljstva saznajemo "da je preuzv. g. biskup đakovački Josip Strossmayer društvu ovome darovao 500 for. a. vr. u gotovom."⁴⁶

Potporu su primile raznovrsne kulturne institucije i društva. Tako je za 'pučku prosvjetu' izdvojio više od jedanaest tisuća forinti, primjerice za Društvo sv. Jeronima (pomagao od utemeljenja 1868. do 1900. godine), Društvo više za prosvjetu puka u Splitu 1893. godine, 500 for., Družbu Ćiril-Methodovoj za Istru 1893. godine 1000 for. te za razna pjevačka društva, između ostalih i za društvo „Lipa“ Osiek.

Bosni je od 1856./57. do 1900. godine od gradnje bosanskog Sjemeništa u Đakovu do gradnje franjevačke gimnazije u Visokom 1900. godine darovao u različite svrhe 50.980 for.

Srbima i Crnogorcima, Bugarima, Slovencima, Česima i Slovacima darovao je za raznovrsne kulturne djelatnosti - Matici srpskoj u Novom Sadu, Srpskom učenom društvu, narodnoj čitaonici u Starom Bečeju 100 for., ali i kao pomoć npr. štamparu u Crnoj Gori i dr. u ukupnom iznosu 7631 for.; Bugarima 5300 for. Slovencima za čitaonice, Slovenskoj besedi u Grazu, narodnom domu, glazbenoj matici i dr. u iznosu od 6770 for., Česima 1650 for., a Slovacima 1350 for.⁴⁷

3.1. Pomoć u obrazovanju mladeži

Darovao je biskup Strossmayer podpore hrvatskim đacima i umjetnicima. "vodila ga je vjera, da što daje učećoj mladeži, da daje sretnijoj budućnosti hrvatskog naroda."

U napisu *Pozora* iz Vinkovaca, 6. ožujka 1861. godine navedeno je, da je 2. ožujka biskup Strossmayer posjetio Vinkovce gdje je "položila nj. preuzv. 1000 for. za siromake učenike naše gimnazije. hvala mu u ime učenikah neizmjerne!"⁴⁸

⁴⁵ Smičiklas, Tadija. Nav.dj. str., 89-90.

⁴⁶ Pozor, 2, 289, 16.prosinca 1861., str. 644.

⁴⁷ Pomoć npr. štamparu u Crnoj Gori i dr. u ukupnom iznosu 7631 for. ; Bugarima 5300 for. Slovencima za čitaonice, Slovenskoj besedi u Grazu, Narodnom domu, Glazbenoj matici i dr. u iznosu od 6770 for., Česima svega 1650 for, a Slovacima 1350 for. // <Cepelić, Milko>; Pavić, Matija. Nav.dj., str. 929-930.

⁴⁸ *Pozor*, 2, 65, 19.ožujka 1861, str. 144.

Biskup Strossmayer pomagao je i četiri bugarska mladića smještena u sjemeništu u Zagrebu. Za uzdržavanje bugarskih mladića u Zagrebu od 1861. do 1865. godine platio je biskup.⁴⁹ Pobrinuo se biskup i za jednog riječkog vajara, 'dobrog domorodca', koji je želio u Rimu nastaviti nauke. „Od mene dobiva na godinu 300 for. Dobro bi bilo, ako bi mu se u našem institutu mogla kaka sobica dat.” - piše Strossmayer svom prijatelju Račkom, 30. studenog 1861. godine.⁵⁰

U "Izvjestju o kralj. Velikoj gimnaziji u Osieku koncem godine 1861/62. zapisano je da je biskupa kao velikog župana 30. siječnja 1861. g. pozdravio učiteljski zbor s mladeži, prisutnosti učiteljskog zbora umještenju biskupa za vel. župana, te o posjeti biskupa Gimnaziji 18. siječnja 1862. g. i njegovu poklonu gimnazijskoj knjižnici i to: "Sveto pismo" prevedeno od Škarica, "bugarske pjesme" i "Vukov rječnik". Poklonio je Strossmayer i 8 carskih slika. U istom Izvjestju 1861/62. napisana su i imena učenika kojima je biskup 'davao ručnu godišnju podporu': učeniku II. razr. gimnazije Jafri Abramoviću, iz Zdenaca 50 for.; učeniku IV. razr. gimnazije Šimunu Čižmareviću, iz Đakova; 50 for.; učeniku VI. razr. gimnazije Anđelku Voršaku, iz Iloka, 40 for.⁵¹

Tako su pomoć za nabavu opreme, zaklade za nabavljanje knjiga, za siromašne đake i dr. dobile gimnazije u Osijeku, Vinkovcima, Zagrebu, Rijeci, Sinju, Varaždinu, Požegi, Bjelovaru, Pazinu, Gospiću, pri čemu je ukupno biskup izdvojio srednjim učilištima 27.500 for.⁵²

4. Umjesto zaključka

Josip Juraj Strossmayer - veliki mislilac, vizionar i stvaralac velikih djela, ostavio je Hrvatima Akademiju, Sveučilište, Đakovačku katedralu, Galeriju slika, mnogo otvorenih i potpomognutih škola, čitaonica, kulturnih društava, tiskanih djela, veliki broj stipendiranih učenika, studenata, jednom riječju preporodio je svoju Hrvatsku. Ostao je u sjećanju svojega naroda kao hrvatski dobrotvor, njegov najveći mecena, kulturni preporoditelj.

⁴⁹ Smičiklas, Tadija. Nav.dj., str. 88.

⁵⁰ Korespondencija Rački –Strossmayer. Nav.dj., str.6.

⁵¹ Izvjestje kralj. Velike gimnazije u Osieku : 1861/1862. Osiek, 1862., str. 22, 24, 26, 34.

⁵² <Cepelić, Milko> ; Pavić, Matija. Nav. dj., str. 929.

Strossmayer, kao utemeljitelj i trajni pokrovitelj Akademije, danas najveće znanstvene institucije Hrvatske, a u vrijeme osnivanja i "svih Slavjana" u aktivnost i izgradnju samo Akademije uložio je više od pola milijuna forinti, a za Sveučilište oko devedeset tisuća. To je mogao učiniti samo veliki rodoljub kojemu je njegova Đakovačka biskupija bila materijalna baza, siguran oslonac u njegovu političkom radu, ali i izdvajanju golemih sredstava za kulturne, prosvjetne potrebe ne samo Hrvatskog nego i drugih slavenskih naroda. Na tvrdnje i zamjeranja mnogih, a naročito crkvenih krugova, kako crkveni novac troši u svjetovne svrhe, odgovarao je energično da "uzvraća narodu ono što je narodno".

Literatura:

1. Brešić, Vinko. Strossmayerovo mecenatstvo. // Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera : zbornik radova. / urednik Stanislav Marijanović. Osijek : Sveučilište J. J. Strossmayera, Filozofski fakultet, 2008.
2. <Cepelić, Milko> ; Pavić, Matija. Josip Juraj Strossmayer-Biskup bosansko-djakovački sriemski : god.1850-1950 : posvećuju mu svećenstvo i stado prigopdom njegove pedesetogodišnjice biskupovom. U Djakovu 9. rujna 1900. Zagreb, 1900-1904.
3. Gradska knjižnica Rijeka : 1849-1930-1962-2000. / gl. ur. Tatjana Aparac Jelušić. Rijeka : Gradska knjižnica, 2000.
4. Gross, Mirjana ; Szabo, Agneza. Prema hrvatskome građanskom društvu. Zagreb : Globus, 1992.
5. Izvjestje Kr.Velike gimnazije 1861/1862. U Osijeku, 1862.
6. Jelčić, Dubravko. Josip Juraj Strossmayer i hrvatska književnost.// Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera: zbornik radova. / urednik Stanislav Marijanović. Sveučilište J.J.Strossmayera, Filozofski fakultet, 2008., str. 373-378.
7. Korespondencija Rački-Strossmayer I / uredio F.Šišić. Zagreb : JAZU, 1928.
8. Korunić, Petar. Jugoslavenska ideologija u hrvatskoj i slovenskoj politici. Hrvatsko-slovenski politički odnosi 1848-1870. Zagreb : Globus : Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Odjel za hrvatsku povijest, 1986.

9. Koščak, Vladimir. Uloga prosvjete i kulture u javnoj djelatnosti J. J. Strossmayera kao političara i mecene. // Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera: zbornik radova. / urednik Stanislav Marijanović. Sveučilište J. J. Strossmayera, Filozofski fakultet, 2008. (U ovom Zborniku tiskani su radovi sa simpozija o J.J.Strossmayeru održanog 1990. godine u Osijeku.)
10. Koščak, Vladimir. Josip Juraj Strossmayer : političar i mecena.Osijek : Revija, Izdavački centar Radničkog sveučilišta "Božidar Maslarić", 1990.
11. Lukas, Ferdo. Strossmayer i hrvatsstvo. Zagreb : Matica hrvatska, 1926.
12. Marijanović, Stanislav. Dvije obljetnice J. J. Strossmayera: misli o zadacima znanosti. // Glas Slavonije 16. travnja 1999, str.54.
13. Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera : zbornik radova. / urednik Stanislav Marijanović. Osijek : Sveučilište J. J. Strossmayera, Filozofski fakultet, 2008.
14. Međunarodni znanstveni skup J.J.Strossmayer : zbornik radova / urednik Franjo Šanjek. Zagreb: HAZU, 2006.
15. Mogaš, Milan. Život i djelo J.J.Strossmayera. // Međunarodni znanstveni skup J. J. Strossmayer : zbornik radova. Zagreb : HAZU, 2006., str. 11-18.
16. Nedić, Martin. Kitica u devet raznih sgodah...preuzvišenomu gospodinu J. J. Strossmayeru...U Osijeku Tiskom J.Franka,1875.
17. "Pozor", god. 2, brojevi 11, 17, 33, 36, 49, 54, 65, 84, 97, 116, 123, 125, 137, 165, 251,/1861. ; Pozor, god.3, 56,101 /1862.
18. Prelog, Milan.Strossmayerova čitanka, Zagreb : Zaklada tiskare Narodnih novina, 1924.
19. Rahten, Andrej. Strossmayer i Slovenci. // Međunarodni znanstveni skup J. J. Strossmayer: zbornik radova. Zagreb : HAZU, 2006., str.162-168.
20. Redžepagić, Jašar. Doprinos Josipa Jurja Strossmayera razvitku školstva i prosvjete u Hrvatskoj. // Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera : zbornik radova / urednik Stanislav Marijanović. Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera, Filozofski fakultet, 2008., str. 289-314.
21. Sirotković, Hodimir. Život i djelo đakovačkog biskupa J.J.Strossmayera. // Međunarodni znanstveni skup J. J. Strossmayer : zbornik radova. Zagreb: HAZU, 2006., str 25-34.

22. Sirotković, Hodimir. Đakovački biskup J. J. Strossmayer-utemeljitelj i pokrovitelj JAZU. // Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera : zbornik radova. Osijek : Sveučilište J. J. Strossmayera, Filozofski fakultet, 2008., str. 53-70.
23. Smičiklas, Tadija. Nacrt života i djela biskupa J. J. Strossmayera i izabrani njegovi spisi : govori rasprave i okružnice. Zagreb : JAZU, 1906.
24. Spiletak, Andrija. Strossmayer u vaticanskom saboru. Zagreb : Hrvatska bogoslovna akademija, 1929.
25. Spiletak, Andrija. Strossmayer i Pape. Djakovo, 1925., sv.I-III.
26. Spisi saborski Sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od god.1861, sv.I-III. Zagreb : Narodna tiskarnica dra Ljudevita Gaja, 1862.
27. Spomen- cvieće iz hrvatskih i slovenskih dubrava: u vienac savila Matica Hrvatska : Narodnom dobrotvoru biskupu J. J. Strossmayeru u spomen pedesetogodišnjice njegova biskupovanja. Zagreb : Matica hrvatska, 1900.
28. Stančić, Nikša. J. J. Strossmayer u kontekstu hrvatske i europske politike. // Međunarodni znanstveni skup J. J. Strossmayer: zbornik radova. Zagreb : HAZU., 2006., str. 35-50.
29. Strossmayer, Josip Juraj. Korizmena okružnica encyclica za godinu 1882. Djakovo : Tisak biskupijske tiskare, 1882.
30. Szabo, Agneza. Biskup J. J. Strossmayera i ostali utemeljitelji JAZU u Zagrebu 1860-1867. // Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera : zbornik radova. Osijek : Sveučilište J. J. Strossmayera, Filozofski fakultet, 2008. str. 353-363.
31. Šišić, Ferdo. J. J. Strossmayer. Zagreb, 1933., knj.I.
32. Topalović, Mato. Ćuti pjesnikove pri obnovi starodavnog ustavnog života u Kraljevinah Horvatskoj i Slavonskoj... dostojanstvo župana virovitičkoga...U Osieku tiskom Drag. Lehmana i drug, 1861.
33. Tomljanovich, William Brooks. Biskup J. J. Strossmayer : nacionalizam i moderni katolicizam u Hrvatskoj. Zagreb : HAZU, 2001.
34. Zbornik radova o J. J. Strossmayeru / <znanstveni skup, Zagreb-Đakovo od 26. do 27. listopada 1995. godine u povodu 180. godišnjice rođenja, 145. godina od biskupskog ređenja, 125. godina od nastupa na I. vaticanskom koncilu i 90. obljetnice smrti biskupa J. J. Strossmayera ; glavni urednik Ivo Padovan>. Zagreb : HAZU, 1997.

199

broj bibliografske jedinice

-Dokument – rukopis : Ostavka J. J. Strossmayera na časti Velikog župana Virovitičke županije, upućena banu Josipu Šokčeviću 5. travnja 1861. (22 lista) DAH

Godina
15/16
Broj 1-2
2011 / 2012

KNJIŽNIČARSTVO

Glasnik
Društva
knjižničara
Slavonije
i Baranje